

TARTU ÜLIKOOL

Pärnu kolledž

Sotsiaaltöö korralduse osakond

Maris Lanno

**ÜLDKASULIKU TÖÖ TÕHUSUS JA RAKENDAMINE
KRIMINAALHOOLDUSALUSTE HULGAS LÄÄNE-VIRUMAA
NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Tiiu Kamdron

Pärnu 2013

SISUKORD

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS	4
1. KRIMINAALHOOLDUSSÜSTEEM EESTIS	6
1.1. Kriminaalhooldusega seotud põhimõisted	6
1.2. Kriminaalhoolduse kujunemine Eestis.....	8
1.2.1. Kriminaalhoolduse kohaldamine	9
1.2.2. Kriminaalhooldusstandardid	10
1.3. Üldkasuliku töö kasutamine kriminaalhooldussüsteemis	11
1.3.1. Üldkasuliku töö kujunemine	11
1.3.2. Üldkasuliku töö määramine ja ettevalmistamine	13
1.3.3. Üldkasuliku töö tegevused ja tööandjad	17
1.3.4. Üldkasulikule tööle suunatud isikud	18
1.3.5. Üldkasuliku töö järelvalve ja kontroll.....	20
2. UURIMUS ÜLDKASULIKU TÖÖ RAKENDAMISEST JA TÕHUSUSEST KRIMINAALHOOLDUSALUSTE HULGAS LÄÄNE-VIRUMAA NÄITEL.....	22
2.1. Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused	22
2.2. Uurimusmeetodi valik ja andmete kogumine.....	23
2.4. Uurimuse läbiviimine.....	23
2.5. Uurimuse valim.....	25
2.6. Uurimisandmete analüüs.....	26

2.6.1. Üldinformatsioon üldkasuliku töö tegijate, ametnike ja asutuste kohta	26
2.6.2. Üldine suhtumine üldkasuliku töö kohaldamisesse	28
2.6.3. Üldkasuliku töö sooritamine	30
2.6.4. Üldkasuliku töö järelevalve ja arengusuunad	34
2.7. Arutelu ja järeldused	36
KOKKUVÕTE.....	39
VIIDATUD ALLIKAD	41
Lisa 1. Intervjuu küsimused üldkasulikku tööd sooritavatele isikutele	44
Lisa 2. Intervjuu küsimused kriminaalhooldusametnikele.....	45
SUMMARY	46

SISSEJUHATUS

Levinud arvamuseks on, et kurjategijaid tuleb karmilt karistada ning nad võimalikult pikaks ajaks ühiskonnast isoleerida. Seetõttu pööratakse vähem tähelepanu karistuste efektiivsusele, selleks et kurjategijad ei sooritaks uusi õigusrikkumisi. Seega saab öelda, et ühiskonna turvalisust ei näita vanglas viibivate inimeste arv. Seetõttu on väga paljudes riikides võetud suund karistuspoliitika liberaliseerimisele. Seoses sellega, kohaldatakse aina enam alternatiivkaristusi, mille hulka kuulub ka kriminaalhooldusele määramine. (Kuuse 2001: 5)

Üha enam pööratakse kriminaalhoolduse valdkonnale tähelepanu ka Eestis. Kriminaalhooldussüsteem on Eestis alles arenemisjärgus, võttes aga arvesse riigi ajalugu, võib nentida, et tegemist on väga suur edasiminekuga alternatiivkaristuste kasutamisel.

Lõputöö teema on aktuaalne seoses alternatiivkaristuste määramise suurenemisega aastate lõikes. Üheks määratavaks alternatiivkaristuse liigiks on ühiskondlikult kasuliku töö tegemine. Ühiskondlikult kasulik töö peab kaasa aitama kuritegude vähenemisele või panustama kogukonna hüvanguisse ning tehtav töö peab olema tasustamata.

Lõputöö eesmärgiks on analüüsida üldkasuliku töö määramise tõhusust kriminaalhooldusaluste hulgas Lääne-Virumaal, tuues välja üldkasuliku töö kohaldamise kitsaskohad ja probleemid, samuti võimalused ja arengusuunad.

Et leida seoseid süsteemi toimimise ja hooldusaluste arusaamade vahel, küsitleti nii kriminaalhooldusametnike kui ka üldkasulikule tööle määratud isikuid.

Uurimus viidi läbi kvalitatiivse uurimusena. Selleks kasutati poolstruktureeritud intervjuud, mis andis võimaluse koguda piisaval hulgal informatsiooni väikese valimi

kohta. Uurimuse valimi moodustasid kaks kriminaalhooldusametnikku ning kümme üldkasulikule tööle määratud isikut.

Lõputöö jaguneb kaheks osaks: teoreetiliseks ja empiiriliseks osaks. Esmalt tuuakse välja kriminaalhooldussüsteemi põhimõisted, seejärel antakse ülevaade Eesti kriminaalhoolduse kujunemisest. Et Luua tervikpilti kriminaalhooldussüsteemi toimimisest tuuakse töös välja olulisim kriminaalhooldusstandardite ning kriminaalhoolduse kohaldamise võimaluste kohta. Süvitsi on lahti mõtestatud üldkasuliku töö kujunemine, rakendamine ja kontrollimine, lisaks on antud ülevaade üldkasulikule tööle määratud isikute statistikast. Töö teoreetiline osa on oluline mõistmaks empiirilises osas väljatoodut.

Lõputöö empiirilise osa moodustab uurimiseesmärgi ja küsimuste püstitamine, uurimismeetodi, valimi ja läbiviimise kirjeldamine ning uurimistulemuste analüüs. Uurimuse arutelu ja järelduste peatükis tuuakse välja peamised töös ilmnunud seisukohad üldkasuliku töö kohta ning ettepanekud muudatuste läbiviimiseks.

1. KRIMINAALHOOLDUSSÜSTEEM EESTIS

1.1. Kriminaalhooldusega seotud põhimõisted

Alates 1998. aastast, mil Eestis loodi kriminaalhooldussüsteem, on seda valdkonda pidevalt uuendatud ja arendatud. Tulenevalt erinevatest juhenditest, seadustest ning muudest normatiivmaterjalidest, on kasutusele võetud mitmeid erialatermineid. Andmaks spetsiifilisemat ülevaadet antud valdkonnast, on käesolevas töös välja toodud ja defineeritud olulisemad mõisted.

Hoolduskava - kriminaalhooldusalusega katseajal tehtava töö plaan (Kriminaalhooldusstandardid 2013).

Katseaeg - kohtu määratud ajavahemik, millal kriminaalhooldusalusele kohaldatakse käitumiskontrolli (*Ibid* 2013).

Klienditööpäevik – märkmed kriminaalhoolduse infosüsteemis, mis annavad jooksva ja ajakohase ülevaate kriminaalhooldusaluse katseaja kulust (*Ibid* 2013)

Kriminaalhooldus – karistuse alternatiiv, mille täitmiseks kohaldatakse isiku üle järelevalvet ja soodustatakse tema sotsiaalseks kohanemist (*Ibid* 2013).

Kriminaalhooldusalune – Kriminaalhooldusalune on süüdimõistetu, kelle kohus on määranud kriminaalhooldusametniku järelevalve alla. Kriminaalhoolduse alla kuuluvad:

- tingimisi karistatu – isik, kellele kohaldatakse 18–36kuulist katseaega;

- vanglast enne karistusaja lõppemist vabanenu – isik, kes on enne vangistustähtaja lõppemist vabastatud ning kellele kohaldatakse katseaega kandmata karistusaja ulatuses, kuid mitte lühemalt kui üks aasta;
- üldkasuliku töö tegija – isik, kellele kohaldatakse kuni kaheaastane vangistus on tema nõusolekul asendatud üldkasuliku tööga. Töö tegemiseks on aega kuni 24 kuud;
- üldkasuliku töö tegija – isik, kelle kriminaalmenetlus on lõpetatud, kuna puudub avalik menetlushuvi ja süü ei ole suur. Sel juhul määratakse töö tegemise kohustus 10–240 tundi.
- alaealine, kellele on mõjutusvahendina kohaldatakse käitumiskontrolli – alaealise võib karistusest vabastada ning allutada kuni üheks aastaks kriminaalhooldaja järelevalve alla. Vajaduse korral võib katseaega pikendada;
- elektroonilisele valvele allutatud isikud. (Kriminaalhooldusala 2013)

Kriminaalhooldusametnik – avalik teenistuja, kelle eesmärk on kriminaalhooldusalauste käitumise ja nende kohtu poolt pandud kohustuste täitmise jälgimine ning kriminaalhooldusalauste kohanemise soodustamine eesmärgiga mõjutada teda hoiduma kuritegude toimepanemisest. (Kriminaalhooldusametnik 2013)

Käitumiskontroll – vangistusest tingimisi vabastamine katseajaga 18-36 kuud ning sellel ajal on isik kohustatud järgima kontrollnõudeid (nt elama kindlas elukohas) ja täitma talle kohtu poolt pandud kohustusi (nt heastada kahju, keeld tarvitada alkoholi, nõue täita üldkasuliskohustust või osaleda sotsiaalprogrammis) (Liiv 2006: 81)

Sotsiaalse rehabilitatsiooni programm - programmi eesmärk on õpetada kurjategijatele sotsiaalseid oskusi, mis aitaksid neil ühiskonnas õiguskäitlusele toime tulla. (Sotsiaalprogramm 2013)

Üldkasulik töö – karistusviis, kus süüdimõistetud peab tegema teatud hulga tööd ilma palgata omast vabast ajast. (Laine 1997: 149)

Väljatoodud loetelu ei ole lõplik, sest kriminaalhoolduse valdkond on arenemisjärgus ning erinevaid uusi termineid võetakse pidevalt kasutusele. Küll aga annavad eeltoodud

mõisted võimaluse süvitsi tundma õppida kriminaalhoolduskorraldust ning aru saada kriminaalhooldussüsteemi toimimisest.

1.2. Kriminaalhoolduse kujunemine Eestis

Praegusele kriminaalhooldussüsteemile pandi alus 1998.aastal jõustunud kriminaalhooldusseadusega, mistõttu võib öelda, et kriminaalhooldus on Eestis väga vähest aega eksisteerinud. Sisuline alus kriminaalhoolduse tekkimisele pandi Eesti NSV ajal, mil anti võimalus tingimisi ennetähtaega vanglast vabaneda, ent seda peamiselt vanglate ülerahvastuse tõttu.

„Vangide suure arvu ja üha enam pead tõstva kuritegevuse tõttu hakati pärast Eesti iseseisvumise taastamist otsima uusi lahendusi ühiskonna turvalisuse tagamiseks. Üheks eesmärgiks seati vangide arvu vähendamine alternatiivkaristuste süsteemi reformimise abil.“ (Kriminaalhooldus 2013)

„1993. aastal valmis justiitsministeeriumi tellimusel esialgne nägemus kriminaalhooldussüsteemist: milliste õigusaktidega see peaks olema reguleeritud ning millised tegevused on esmavajalikud. 1996. aastal asuti koostama kriminaalhooldusseadust, võttes eeskju eelkõige Saksamaalt, Austriast ja Prantsusmaalt. Seadus võeti riigikogus vastu detsembris 1997. 1998. aasta jaanuaris korraldas justiitsministeerium konkursi kriminaalhooldusametnike leidmiseks. Kriminaalhooldusseaduse jõustudes 1. mail 1998 alustas maa- ja linnakohtute juures tööd kolmteist kriminaalhooldusosakonda saja kaheteistkümne kriminaalhooldusametnikuga. Kõigisse suurematesse linnadesse ja maakonnakeskustesse loodi kriminaalhoolduse osakonnad või talitused – kokku kolmkümmend viis üksust. Esimese tegevusaasta lõpuks oli kriminaalhooldusel juba 2058 kriminaalhooldusalust. 1999. aasta sügisel võeti juurde viiskümmend neli ametnikku. Nii nemad kui ka aasta varem tööle võetud ametnikud läbisid kaks kuud kestnud põhikoolituse, mis oli esimeseks sissejuhatuseks kriminaalhooldusesse, ühtlustades tulevaste ametnike teadmisi õiguse, sotsiaalpedagoogika ja psühholoogia vallas. Teise tegevusaasta lõpuks oli kriminaalhooldusel 5093 kriminaalhooldusalust. Kriminaalhooldusametnike arv on aastatega kasvanud ning 2005. aasta lõpuks oli üle

Eesti kokku 195 kriminaalhooldusametnikku, kes tegelesid 8099 kriminaalhooldusalusega.“ (Kujunemine 2012)

Võrreldes kriminaalhooldussüsteemi enne ja pärast taasiseseisvumist, saab väita, et sisuliselt oli alus kriminaalhoolduseks tingimisi vabastamise alusel, ent seda tuli täiustada, muuta õigustatuks, eesmärgipäraseks ja põhjendatuks (Pops 2012). Uue süsteemiga tagati järelvalve ja kontroll süüdimõistetute üle, anti kohtunikule suuremad õigused otsustada tingimisi karistuse ja kaasnevate kohustuste üle ning kriminaalkoodeksis laiendati kohustuste valikut.

Seega võib öelda, et see, mis mõnes riigis võttis aega paarkümmend aastat, viidi Eestis läbi pelgalt 5.aastaga. Kriminaalhooldussüsteemi ülesanded on aasta-aastalt tunduvalt laienenud ning kriminaalhooldusseadust pidevalt täiendatud ja uuendatud, viimane muudatus võeti vastu 2011.aastal.

1.2.1. Kriminaalhoolduse kohaldamine

Ühiskonnas on jõutud arusaamisele, et kogukonna turvalisust ei näita mitte vanglas viibivate inimeste arv, vaid karistuse efektiivsus – karistatu ei pane enam toime uusi õigusrikkumisi. Selle saavutamiseks on võetud suund alternatiivkaristuste, sealhulgas kriminaalhooldusele määramise, kohaldamine.

„Kriminaalhoolduse eesmärk on kriminaalhooldusaluste või klientide sotsiaalse kohanemise soodustamine ja nende tegevuse üle järelvalve korraldamise kaudu ära hoida korduvkuritegude toimepanemine. Selle eesmärgi nimel tuleb kriminaalhooldajal äratada kriminaalhooldusaluses soov oma tegude eest vastutada. Kriminaalhooldaja ülesanne on kaasa aidata oma kliendi olukorra paranemisele ja stabiliseerimisele.“ (Kriminaalhooldusstandardid 2013).

Kõige levinumateks kriminaalhoolduse läbiviimise meetoditeks on kriminaalhooldusametniku otsene töö kriminaalhooldusalusega, sellest tulenevalt on kriminaalhoolduse peamiseks ülesandeks kohtu/prokuratuuri poolt kriminaalhooldusalustele määratud karistuste elluviimine. Kriminaalhoolduse standardis on välja toodud, et kriminaalhoolduse ülesandeks on :

- tagada selline kontroll, mis on vajalik kriminaalhoolduse elluviimiseks ning ühiskonna turvalisuse kaitsmiseks ning
- toetada ja motiveerida õigusrikkujat elama õiguskuulekalt juhendades ning abistades õiguskuulekaks käitumiseks vajalikku isiksuslikku, sotsiaalset, kutselist ja hariduslikku arengut (Kriminaalhooldusstandardid 2013).

Kriminaalhooldusel on pandud rõhk isiku individuaalsusele, lähtuvalt sellest koostatakse hoolduskava, mis peab aitama isikul resotsialiseeruda ühiskondlikku ellu tasemel, mis takistab uute kuritegude toimepanemist. Samas on kriminaalhooldusalusega tehtav töö laiahaardeline, alustades võrgustikutööst ja sobivate partnerite kaasamisest ning lõpetades nõustamise ja informeerimisega.

1.2.2. Kriminaalhooldusstandardid

Eestis kuuluvad kriminaalhooldusosakonnad kolme vangla haldusalasse – Viru Vangla, Tallinna Vangla ja Tartu Vangla. Lisaks jaguneb kriminaalhooldus vanglasiseseks ja – väliseks. Vangla sees viivad kriminaalhooldust läbi vastava kinnipidamiskoha sotsiaalosakonna ametnikud, väljaspool vanglat aga erinevate talituste teenistujad. Vältimaks kriminaalhooldussüsteemi ebaühtlust, on Eestis väljatöötatud kriminaalhooldusstandardid.

„2001. aastal hakati välja töötama kriminaalhooldusstandardeid, kriminaalhooldusosakonna juhatajate ja ametnike ning Justiitsministeeriumi esindajate poolt, eesmärgiga ühtlustada kriminaalhooldus praktika teenuste kirjeldamise kaudu. Kriminaalhooldusstandarditest said kriminaalhooldusametnikele peamised juhendmaterjalid, mis määrasid kindlaks tööprotsessi hindamiskriteeriumid. Standardite väljatöötamise eesmärgiks seati kriminaalhooldusametnike tegevuse ühtlustamine ja avalikkusele tutvustamine. Kriminaalhoolduse üha osa moodustab sotsiaaltöö. Selle tõhusust, mis väljendub ametniku ja kliendi suhtes on raske mõõta, kuid teenuste kirjeldamise ja standardite kaudu on see siiski võimalik. Standardid näevad kvaliteedi kontrollimiseks ette ühtsed kriteeriumid ja ehki nad koos ajaga muutuvad, paneb standardiseerimine kriminaalhooldusametniku tööle ja tema elukutse täiustamisele kindla aluse.“ (Kriminaalhooldusstandardid 2013)

Kriminaalhooldusstandardid aitavad luua üldise kriminaalhooldustöö raamistiku, ent konkreetne individuaaltöö kliendiga jääb siiski kriminaalhooldusametniku pädevusse. Katseaja planeerimisel tuleb ametnikul arvesse võtta nii kliendi vajadusi ja soove kui ka kriminaalhooldusalusele kohtu poolt kindlaks määratud nõudeid ja kohustusi.

1.3. Üldkasuliku töö kasutamine kriminaalhooldussüsteemis

1.3.1. Üldkasuliku töö kujunemine

Kriminaalhoolduse üldeesmärk on vähendada vangistatute arvu, muutes seeläbi karistust efektiivsemaks. Riik on loonud seetõttu ka strateegilised suunad, mis on pannud alused erinevatele justiitsministeeriumi arengukavadele.

Lisaks Eestile on ühiskondlikult kasulik töö muutunud ka väga laialdaselt kasutatavaks kogu Euroopas. Vastavalt *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics* 2010. aasta väljaandele, rakendati juba 2006. aastal ühiskondlikult kasulikku tööd 33. Euroopa riigis. Ühiskondlikult kasulikku tööd rakendatakse lisaks rahatrahvidele kõige rohkem vabadusekaotuse alternatiivina. (Killias, Gillieron, Kissling, Villettaz, 2010: 1155)

Juba 2005.aastal võttis justiitsministeerium kriminaalpoliitilise suuna hakata vähendama vangide arvu. See tegevus tuleneb arengusuundade dokumendi punktist 26, kus muu hulgas öeldakse, et justiitsministeerium peab arendama eeldusi, mis võimaldaksid vangistustega karistatud isikutel enne vanglast vabanemist läbida avavangla faas või vabastada nad enne karistusaja lõppemist koos allutamisega käitumiskontrollile. (Liiv 2006: 97)

Antud eesmärgi saavutamiseks aga üksnes käitumiskontrollist kriminaalhoolduse puhul ei piisa, mistõttu tuleb leida järjekordseid võimalusi, kuidas karistada isikut lähtuvalt kuriteost ning mõjutada seeläbi teda õiguskuulekalt käituma. Käitumiskontrolli puhul on kasutusele võetud erinevad sotsiaalsed rehabilitatsiooni programmid, mis peaksid andma võimaluse isikule omandada neid teadmisi ja oskusi, mis on tal jäänud vajaka. Vangistuse kandmise alternatiiviks on loodud elektrooniline järelvalve, mis laseb isikul

elada kodus, kuid piirab tema vabadust. Teiseks võimaluseks seaduses ette nähtud juhtudel on määrata vanglakaristuse asemel isikule ühiskondlikult kasulik töö.

Ühiskondlik teenistus on karistusviis, kus süüdimõistetu peab tegema teatud hulga tööd ilma palgata omast vabast ajast. Tööks on tavaliselt üldkasulike ülesannete täitmine, mida muidu keegi teha ei tahaks. Seega ei jääta ühiskondliku teenistuse korral kedagi teisest töökohast ilma. Selge on, et majanduslikult on ühiskondlik teenistus palju kasulikum kui vangistus kallis asutuses. Sellel ei ole ka neid paljusid kahjulikke tagajärgi, mis vanglaga kaasnevad. (Laine 1997: 149)

Ühiskondlikult kasulik töö kui alternatiivne karistusmeetod on Eestis kasutusel olnud lühikest aega. Antud valdkonnas on läbitehtud palju muudatusi, kuid protsess ei ole olnud lõplik. Pidevalt viiakse läbi seaduse muudatusi, et täiendada, parandada ja muuta süsteemi efektiivsemaks.

Üldkasulik töö on vangistuse alternatiiv, mis sai võimalikuks karistusseadustiku jõustumisel 2002. aasta 1. septembril ning võimaldab teatud isikute puhul jätta vabadusekaotuse kohaldamata. Üldkasulikku tööd saab määrata isikutele, keda on karistatud kuni kaheaastase vangistusega, kuid üldkasulikule tööle ei sobi alkoholi/uimastisõltlased ega ka vägivalla- või seksuaalkuriteo eest süüdimõistatud isikud. Samuti teevad üldkasulikku tööd inimesed, kelle puhul on kriminaalmenetlus lõpetatud otstarbekuse printsiibil - nõustumine üldkasuliku tööga võimaldab neil vältida kriminaalkorras karistuse saamist. (Üldkasuliku töö olemus 2013)

2002. aastal karistusseadustiku jõustumisel määrati sellega kindlaks üldkasuliku töö mõiste ning selle kohaldamise tingimused, sealhulgas üldkasuliku töö maksimaalne ulatus, süüdimõistetu kohustused ning rikkumiste korral kohaldatavad sanktsioonid. Üldkasuliku töö puhul lähtub ametnik sarnastest nõuetest nagu tavalise käitumiskontrolli puhul. Seetõttu on üheks töövahendiks 2003.aastal väljaantud kriminaalhooldus standardid, mis sätestavad üldnõudmised dokumentidele ja katseajale. 2004.aastal andis justiitsminister välja määruse üldkasuliku töö ettevalmistamise, täitmise ja järelvalve kohta. Antud määrusest on saanud nii-öelda kriminaalhooldusametniku teine tööjuhend, millega on kindlaks määratud kõik üldkasuliku töö ettevalmistamise, täitmise ja järelvalvega seotu.

1.3.2. Üldkasuliku töö määramine ja ettevalmistamine

Kriminaalhooldusele saab allutada üldkasuliku töö tegija mitmel juhul. Tavaliselt jagunevad need vangistuse asendamiseks üldkasuliku tööga ning menetluse üldkasulikuks tööks. Enamasti rakendatakse üldkasulikku tööd liikluskuritegude ja varavastaste kuritegude puhul.

ÜKT tegijate osakaal on viimase viie aastaga kolmekordistunud: kui 2007.aastal määrati üldkasulik töö 7-le protsendile kõigist hooldusalustest, siis 2011.aastal oli see arv kasvanud juba 21 protsendini (Kuritegevus Eestis 2011: 146).

Eristada võib nn menetluse ÜKT-d, mis on kriminaalmenetluse lõpetamisel süüdistatavale teatud kohustuste panemine, kus olulised on süü suurus, kahjude hüvitamine ja avaliku menetlushuvi puudumine. See tähendab, et prokuratuur või kohus lõpetab menetluse ja süüdistatava nõusolekul määrab ÜKT. Sel puhul on samuti tegemist tööga ühiskonna hüvanguks, erisuseks on tundide arv, mis on 10 - 240 tundi tähtajaga kuus kuud. Vangistuse alternatiivkaristusena saab ÜKT-d määrata kuni 2-aastase vangistuse puhul. ÜKT-d saab rakendada teatud tingimustel. Selle määramisel eksisteerib rida seaduseandja poolt kindlaks määratud näitajaid, mida peab arvestama. Olulised näitajad üldkasuliku töö määramisel on kindel elukoht, töö- või õppimiskoha olemasolu ja püsivus. Isikul peab olema sissetulek, et tal oleks võimalik ÜKT-d tehes ära elada. Ei tohi olla alkoholi ja narkoprobleemi, probleeme tervisega. Lisaks tuleb arvestada, kas inimesel on piisavalt vaba aega. Inimene peab olema nõus ÜKT-d tegema. Kriminaalhooldusametniku üheks ülesandeks on hinnata, kas süüdistatav on sobilik ÜKT-le. Isik määratakse ÜKT-le kohtuotsusega või prokuröri määrusega. Protsess algab kriminaalhooldusosakonnas, kus kriminaalhooldajate rolliks on sobivate töökohtade leidmine ja järelvalve ÜKT tegijate üle. (Üldkasuliku töö määramine 2013)

Lähtuvalt kahele üldkasuliku töö kohaldamise võimalusele on järgnevas tabelis 1 välja toodud peamised aspektid, mille järgi saab menetluse üldkasulikku tööd ja vangistuse asemele kohaldatavat üldkasulikku tööd võrrelda. Esmane ja peamine eristusliik on seaduslik alus, mille kohaselt vangistuse asendamine tuleneb karistusseadustikus sätestatust ning teise puhul kriminaalmenetluse seadustikust. Erinevused seisnevad ka katseajapikkuses ja mahus.

Tabel 1. Üldkasulikule tööle määramise liikide võrdlus. (Ahven 2011: 4)

	ÜLDKASULIKU TÖÖ LIIK	
	Vangistuse asemel	Oportuniteet
Seaduslik alus	KarS §69	KrMS §202
Maksimaalne asendatav kinnipidamise aeg aastates	2 aastat	-
Maksimaalne tundide arv ÜKT-l	1460	240
Asendusvõrrand	1 päev vanglas = 2 tundi üldkasulikku tööd	-
ÜKT tegemise aeg	2 aastat	Kuni 6 kuud
Lisatingimused	Kars §75 kontrollnõuete täitmine	-
ÜKT määraja	Kohus	Prokuratuur või kohus
ÜKT korraldaja	Kriminaalhooldusosakond	Kriminaalhooldusosakond

Tabelis 2 on väljatoodud kuriteo liigid, mis töid aastatel 2007-2008 üldkasulikule tööle suunamise. Viimase viie aasta jooksul selles valdkonnas erilisi muutusi toimunud ei ole. Jätkuvalt suunatakse isikuid üldkasulikule tööle kõige enam liikluskuritegude ja varavastaste kuritegude eest. Liikluskuritegudest on jätkuvalt esikohal alkoholi joobes mootorsõidukijuhtimine ning varavastaste kuritegude puhul on tegemist enamasti vargusega.

Tabel 2. 2007-2008 aastal üldkasulikule tööle suunatud isikud vastavalt kuriteoliigile.
(Ahven 2009: 16)

	Arv		%		KOKKU	
	KarS § 69	KrMS § 202	KarS § 69	KrMS § 202	Arv	%
Liikluskuriteod	941	6	53,8	0,5	947	32,8
Varavastased kuriteod	333	387	19,1	33,9	720	24,9
Isikuvastased kuriteod	137	288	7,8	25,2	425	14,7
Avaliku rahu vastased kuriteod	140	217	8,0	19,0	357	12,4
Avaliku usalduse vastased kuriteod	15	190	0,9	16,7	205	7,1
Õigusemõistmisevastased kuriteod	113	7	6,5	0,6	120	4,2
Kuriteod perekonna ja alaealiste vastu	31	11	1,8	1,0	42	1,5
Majandusalased kuriteod	15	20	0,9	1,8	35	1,2
Ametialased kuriteod	2	4	0,1	0,4	6	0,2
Riigivastased kuriteod	0	6	0,0	0,5	6	0,2
Rahvatervisevastased kuriteod	5	0	0,3	0,0	5	0,2
Üldohtlikud kuriteod	2	2	0,1	0,2	4	0,1
Keskkonnavastased kuriteod	1	1	0,1	0,1	2	0,1
Intellektuaalse omandi vastased kuriteod	0	2	0,0	0,2	2	0,1
<i>KrK alusel registreeritud kuriteod:</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>
<i>varavastased kuriteod</i>	5	<i>x</i>	0,3	<i>x</i>	5	0,2
<i>isikuvastased kuriteod</i>	2	<i>x</i>	0,1	<i>x</i>	2	0,1
<i>kuriteod avaliku korra ja ühiskondliku julgeoleku vastu</i>	2	<i>x</i>	0,1	<i>x</i>	2	0,1
Kuriteo liik pole teada	4	<i>x</i>	0,2	<i>x</i>	4	0,1
KOKKU	1748	1141	100,0	100,0	2889	100,0

Prokuröri määrus või kohtuotsus edastatakse süüdimõistetu elukohajärgsesse kriminaalhooldusosakonda. Osakonnajuhataja määrab kriminaalhooldusalusele ametniku. Kriminaalhooldusametnik valmistab ette dokumendid ning saadab isikule esmakohtumise kutse. Kutses on kindlaks määratud kuupäev ja kellaaeg, millal süüdimõistetul tuleb tulla kriminaalhooldusametniku vastuvõtule.

Lähtuvalt kriminaalhooldusstandardis sätestatule on üldkasulikule tööle määratud kriminaalhooldusaluse puhul ametniku ülesandeks:

- 1) selgitada üldkasuliku töö eesmärgi ja tingimusi;
- 2) tutvustada võimalikke töötamise kohti;
- 3) valida sobiv töökoht ja -aeg lähtuvalt kriminaalhooldusaluse hõivatuses, oskustest, töökogemusest ja võimalustest;
- 4) koostada üldkasuliku töö tegemise esialgne jaotuskava kogu tähtaja kohta.

Esimesel kohtumisel peab kriminaalhooldusametnik vastavalt üldkasuliku töö ettevalmistamise, täitmise ja järelvalve korra määruse §9-le (Üldkasuliku töö... 2004):

- 1) veenduma, et kriminaalhooldusalune on nõus üldkasulikku tööd tegema;
- 2) selgitama kriminaalhooldusalusele üldkasuliku töö eesmärgi ja tingimusi;
- 3) tutvustama kriminaalhooldusalusele võimalikke üldkasuliku töö tegemise kohti;
- 4) valima kriminaalhooldusalusele sobiva töö pärast tema arvamuse ärakuulamist töökoha ja -aja osas;
- 5) koostama koos kriminaalhooldusalusega üldkasuliku töö tegemise tundide esialgse jaotuskava kogu tähtaja kohta kuude lõikes;
- 6) selgitama kriminaalhooldusalusele tema õigusi ja kohustusi üldkasuliku töö tegemisel ja võtma selle kohta allkirja lisas 2 või 3 olevale õiguste ja kohustuste lehele;
- 7) selgitama üldkasuliku töö tegemist takistavatest asjaoludest teavitamise korda;
- 8) tegema kriminaalhooldusalusele teatavaks üldkasulikust tööst kõrvalehoidmise tagajärjed;
- 9) selgitama kriminaalhooldusalusele, mida temalt oodatakse kontrollnõuete ja talle pandud kohustuste täitmisel;
- 10) tegema kriminaalhooldusalusele teatavaks kohustuste ja kontrollnõuete täitmata jätmise tagajärjed.

Esmakohtumisel sõlmitud kokkulepped määravad suuresti ära selle, kuidas süüdimõistetu katseaeg möödub. Teisalt on tähtis isiku enda motivatsioon katseaeg edukalt läbida ning samuti koostöövalmidus oma kriminaalhooldusametnikuga. Koostöövalmidust aga esmakohtumisel mõjutab süüdimõistetu eelarvamus kriminaalhooldusametnikku. Kõige enam on seda näha esmakordselt kriminaalhooldusele määratute suhtes.

Eelarvamus on fikseerunud, ettevalmistatud hoiak, mida rakendatakse objekti suhtes, hoolimata selle individuaalsusest või loomusest. Eelarvamuslik suhtumine kellesegi ei luba tema hindamisel kaaluda alternatiivseid võimalusi ega seletusi, pigem on teise isiku hindamise tulemus ette ennustatav ja otsustatud mõne suvalise tunnuse alusel, mida sihtgrupp omab. (Hayes 2002: 119)

Seega juhul kui isik tuleb kriminaalhooldusosakonda, omades negatiivset suhtumist kriminaalhooldusesse ja sealsetesse ametnikesse, võib eeldada, et süüdimõistetu katseaeg kujuneb pigem ebarahuldavaks. Selliste juhtumine puhul on esmakohetusel vaja ametnikul luua hea kontakt kliendiga ning teha piisavat selgitustööd, et seeläbi soodustada koostööd kriminaalhooldusalusega.

1.3.3. Üldkasuliku töö tegevused ja tööandjad

Asutused, kus süüdimõistatud üldkasulikku tööd saavad sooritada, peab leidma teatud piirkonna kriminaalhooldusosakond. Enamasti on asutustega koostöölepingute sõlmimine ühe ametniku vastutuseks. Tööandjad võivad olla vaid seaduses sätestatud asutused, teatud valdkondades, sealhulgas vallad, mittetulundus ühingud ja sihtasutused.

Vastavalt üldkasuliku töö ettevalmistamise, täitmise ja järelvalve korra määruse §4-le, peab tööandja valikul arvestama, et pakutav töö vastaks vähemalt ühele alljärgnevatest tingimustest (Üldkasuliku töö... 2004):

- 1) aitaks likvideerida kuriteo tagajärgi;
- 2) oleks ümbruskonna heakorrastusega seotud füüsiline töö;
- 3) aitaks kaasa vanurite ja puuetega inimeste eest hoolitsemisele;
- 4) oleks aktiivne panus kohaliku kogukonna hüvanguks;
- 5) ei konkureeriks palgaliste töökohtadega.

Tööandjana eelistatakse:

- 1) riigi või kohaliku omavalitsuse asutust või mittetulundusühingut;
- 2) tööandjat, kelle pakutavat tööd oleks võimalik teha ka õhtusel ajal ja nädalalõppudel.

Valdavalt tehakse üldkasuliku töö korras heakorratöid, näiteks korrastatakse surnuaedu, parke ja teeäärseid ning puhastatakse majaseinu graffitist. Samuti tegelevad üldkasuliku töö tegijad vanurite abistamise ning erivajadustega inimeste hooldamisega. Üldkasuliku töö eesmärk on piirata selle tegija vaba aega ja seega ka võimalusi uusi kuritegusid toime panna, samuti lasta tal sobivas vormis heastada ühiskonnale tehtud kahju. Tasu tehtava töö eest ei maksta. Kui isik hoiab üldkasulikust tööst kõrvale või ei allu kriminaalhooldusametniku järelvalvele ja korraldustele, võib kohus

kriminaalhooldusametniku ettekande alusel vangistuse täitmisele pöörata või kriminaalasja uuesti avada. (Üldkasuliku töö olemus 2013)

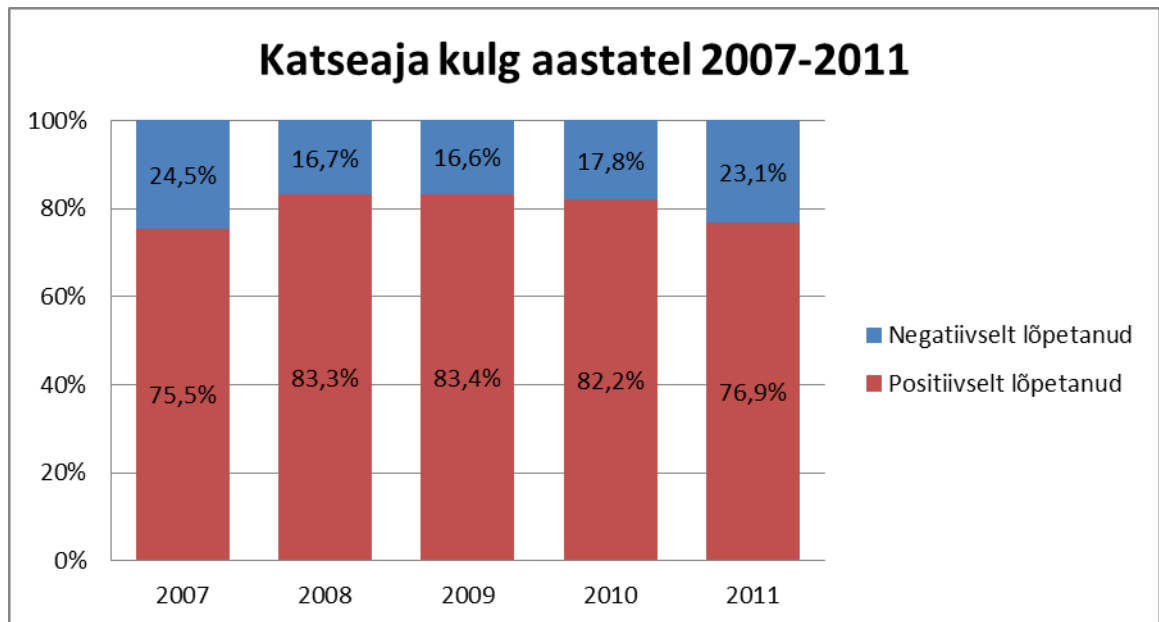
Üldkasulik töö on igatpidi karistus selles mõttes, et ta on oma olemuselt vaieldamatult repressiivne: jättes süüdlase ilma tema vabast ajast ning piirates otseselt isiku vabadust, kuna töö tuleb ära teha põhitööst ülejäävast ajast. Sellele lisandub süüdlase allutamine töö tegemise ajaks järelevalvele, millel on väga tuntav distsiplineeriv mõju. Teiselt poolt on üldkasulik töö aga sanktsioon, mis annab süüdimõistetule võimaluse ühiskonnale kasulikku tööd tehes heastada tema poolt kuriteoga tekitatud kahju. Seega on üldkasulik töö segu kolmest elemendist - repressioonist, heastamisest ja rehabilitatsioonist-, mis kindlustavadki üldkasuliku töö paindlikkuse ja edu karistuspoliitikas. (ÜKT kolm elementi 2013)

Seega peab üldkasuliku tööd pakkuva asutuse leidmise puhul jälgima, et asutuse tegevusvaldkonnad ühtiks üldkasuliku töö eesmärkidega. Samuti tuleb jälgida üldkasulikule tööle määratud isiku võimalusi, oskusi ja võimeid, samuti tema tervises seisundit. Vajaduse korral võib kohus otse määrata isiku tervisekontrolli, et välja selgitada isiku tervislik valmisolek ühiskondliku tööd sooritada.

1.3.4. Üldkasulikule tööle suunatud isikud

Viimaste aastate jooksul on üldkasulikule tööle määratud isikute arv näidanud langustrendi. Enamasti määratakse üldkasulikule tööle isikud, kes on toimepannud liiklus- või varavastased kuriteod. Samas tuleb tõdeda, et mitte kõigile ei sobi üldkasulik töö. Üldkasulikule tööle ei määrata üldjuhul nii-öelda sotsiaalsesse riskigruppidesse kuuluvaid isikuid, sealhulgas alkoholi- või uimastisõltlasi, emotsionaalselt ebastabiilseid isikuid ning ka kindla elukohata isikuid. 2013.aasta esimese kvartali seisuga sooritas Eestis üldkasulikku tööd kriminaalhoolduse all 1305 isikut, neist 463 olid määratud Viru Vangla kriminaalhooldustalitustesse. Võttes aluseks 2011.aasta viimase kvartali, mil üldkasuliku tööga oli kriminaalhoolduses arvel 1554 isikut, võib öelda, et peaaegu aastaga on vähenenud üldkasuliku töö tegijate arv ligikaudu 16 %. Samas tuleb tähele panna, et mitte kõik üldkasulikule tööle määratud ei läbi katseaega positiivselt. See võib seotud olla nii kontrollnõuete rikkumise kui ka uue kuriteo toimepanekuga. Enamasti aga sooritab siiski üle poolte üldkasulikule tööle

suunatud isikute katseaja positiivselt, seda näitavad ka statistilised andmed, mis on väljatoodud joonisel 1.

Joonis 1. Aastatel 2007–2011 ÜKT positiivse ja negatiivse tulemusega lõpetanud isikute osakaal kõigist aasta jooksul lõpetanutest. (Ahven 2011: 5)

Samas ei saa ÜKT negatiivselt lõpetamise peamiseks põhjuseks pidada suurt tundide arvu, vaid ÜKT määramist selleks mitesobivatele isikutele (mahukas kohustus on indikaatoriks isiku probleemidest). Kõrgem katkestanute osakaal suurema tundide arvu puhul on seotud asjaoluga, et mahukad kohustused pannakse raskeid ja/või korduvalt kuritegusid toime pannud isikutele, kellel on sageli tõsisemid sotsiaalseid probleeme ning sellest tulenevalt ka suurem ÜKT katkestamise risk. (*Ibid* 2011: 10)

Tööandjad ise olid aga kõige sagedamini rahul liikluskuritegude eest karistatute tööga ning neile peetakse ÜKT-d sobivaimaks. Tööle soovitakse ka haritud, "valgekraede kuritegusid" toime pannud isikuid, keda saab rakendada mitmesugustel kontoritöödel, noortega tegelemisel või muudel suhteliselt kõrget kvalifikatsiooni nõudvatel töödel. Tööandjate arvates ei sobi ÜKT narkomaanidele, varastele, raske isikuvastase kuriteo ja/või korduvalt kuritegusid toime pannud isikutele. Näiteks ei sobi alkoholi- või narkosõltlased, korduvalt varguste eest karistatud jt probleemsed isikud asutustesse, kus puututakse kokku inimestega (nt hooldekodud, lastekodud, noortekeskused jms) ning

võivad tekkida probleemid suhtlemises ja asjade vargustega. Seda on siiski esinenud, ehkki sõltlaste suunamist ÜKT-le püütakse üldjuhul vältida. Tööandjate hinnangul sobivad ÜKT tegijaile eeskätt niisugused tööd, kus isiku mitteilmumine ei takista muud tööd ega põhjusta lisakulutusi. Sobivaimad on tööd, kus töö on selgelt mõõdetav ja tagantjäreli hinnatav ning ei nõua pidevat juhendamist: nt igat liiki abitööd, kus pole vaja erioskusi või nõudeid (nt juhiluba); samuti tööd, mis arvestavad isiku tausta ja oskusi. (Ahven 2009: 26)

Seetõttu on tähtis, et enne üldkasuliku töö määramist, tuleb kohtul kindlaks teha isiku valmisolek üldkasulikku tööd sooritada, sealhulgas tuleb kindlaks teha isiku tervises seisund ning finantsiline olukord, mis lubaksid tal üldkasulikku tööd ilma ülemäärasteid ebamugavusi tekitades, teha.

1.3.5. Üldkasuliku töö järelvalve ja kontroll

Üldkasuliku töö järelvalvet ja kontrolli teostab üldiselt kriminaalhooldusametnik. Tema ülesandeks on kontrollida isiku lisakohustuste täitmist, koostada üldkasuliku töö ajakavad ning neid ka järgmistel vastuvõttudel kontrollida. Samuti viivad kriminaalhooldusametnikud läbi etteteatamata kontrollreide üldkasuliku töö asutustesse, et seeläbi teostada järelvalvet nii üldkasuliku töö tegijate kui ka asutuste suhtes. Lisaks reididele on ametnikel õigus kontrollida isikute üldkasuliku töö tegemist võttes ühendust asutuse poolse juhendajaga telefonitsi või elektroonposti teel.

Lähtuvalt justiitsministeeriumi määruse üldkasuliku töö korraldamise juhendi § 15-le, on üldkasuliku töö kontroll reguleeritud vastavalt (Üldkasuliku töö... 2004):

- 1) Vahetult kontrollib süüdimõistetu üldkasuliku töökohustuse täitmist juhendaja, kes peab kriminaalhooldusametniku nõudmisel andma igakülgset teavet süüdimõistetu käitumise kohta üldkasuliku töö tegemisel.
- 2) Kui süüdimõistetu ei ilmu õigeaegselt töökohale, ei allu tööandja korraldustele või rikub muid tingimusi, teatab juhendaja sellest viivitamata kriminaalhooldusametnikule.

- 3) Kriminaalhooldusametnik on kohustatud võtma süüdimõistetult seletuse ja fikseerima rikkumise kirjalikult. Vajaduse korral võib võtta kirjalikke selgitusi ka tunnistajatelt.

Seega ei ole üldkasuliku töö järelevalve ja kontroll ainuüksi kriminaalhooldusametniku vastutusalas. Üldkasulikke tööd pakkuva asutusega sõlmitakse üldkasuliku töö korraldamise leping, milles tuuakse välja üldsätted, tööandja ja kriminaalhooldusosakonna kohustused. Samas lepingus on sätestatud ka asutuse poolsele juhendajale üldkasuliku töö järelevalve ja kontrolli tingimused, sealhulgas teostada vahetut kontrolli tööülesannete täitmise osas ning pidada arvestust sooritatud töötundide osas.

2. UURIMUS ÜLDKASULIKU TÖÖ RAKENDAMISEST JA TÕHUSUSEST KRIMINAALHOOLDUSALUSTE HULGAS LÄÄNE-VIRUMAA NÄITEL

2.1. Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Uurimuse eesmärgiks on analüüsida üldkasuliku töö määramise tõhusust kriminaalhooldusaluste hulgas Lääne-Virumaal. Uurimusest peab selguma, kuidas suhtuvad kriminaalhooldusalused üldkasulikku töösse – mis on nende arvates üldkasuliku töö kohaldamise kitsaskohad ning millega nad on jäänud rahule. Lähtuvalt analüüsitulemustest annab uurimus võimaluse ettepanekute tegemiseks üldkasuliku töö kohaldamise protsessi parandamiseks.

Eesmärgist lähtudes on lõputöös tõstatatud järgmised uurimisküsimused:

- Kuidas suhtuvad ametnikud ja kriminaalhooldusalused määratud ÜKT mahtu, sealhulgas määratud tundide arvu vastavusse kuriteoga ning tööpäevade pikkusesse?
- Mida muudetak võimalusel ÜKT tundide planeerimise juures?
- Millised on peamised ÜKT problemaatilised kohad?
- Kuivõrd täidab ÜKT oma üldiseid eesmärke?
- Mida on võimalik muuta ÜKT korralduslikus pooles ja järelvalves?

2.2. Uurimusmeetodi valik ja andmete kogumine

Uurimuse läbiviimiseks kasutab autor kvalitatiivset uurimismeetodit, mis annab võimaluse usaldusliku kontakti loomiseks ning uuritava sihtgrupi iseärasustega arvestamiseks. Samuti on võimalik intervjuerides saada terviklikum informatsioon.

Kvalitatiivseid meetodeid kasutatakse siis, kui uurimuse eesmärgiks on teadmiste hankimine sotsiaalsete nähtuste kujunemise kohta. Nende teadmiste saamiseks pöörduakse nähtusega seotud subjektide poole, st inimeste poole, kes aktiivselt osalevad uuritava objekti kujunemises. Uuriija eesmärk on aru saada, kuidas inimesed ümbritsevat maailma tajuvad, mõistavad ja seletavad. (Strömpl 2004: 30)

Andmekogumismeetodina kasutatakse poolstruktureeritud ehk süvaintervjuud, sest nii on võimalik saada väikese valimi puhul võimalikult palju ja mitmekülgset informatsiooni ning see annab võimaluse süvitsi analüüsida uuritavate seisukohti.

Üldkasuliku töö tõhususe välja selgitamiseks viidi läbi 10 intervjuud kriminaalhooldusallustega, kelle elukoht paikneb Lääne-Virumaal ja kellele on määratud üldkasuliku töö tunnid ning kahe kriminaalhooldusametnikuga. Intervjuus kasutatavad küsimused, mis on väljatoodud lisas 1 ja 2, hõlmavad kolme blokki:

- 1) sotsiaal-demograafilisi andmeid;
- 2) informatsiooni kriminogeense käitumise kohta;
- 3) uuritava arvamust üldkasuliku töö kohaldamisest.

2.4. Uurimuse läbiviimine

Uurimuse läbiviimine toimus vaid kõikide osapoolte nõusolekul, see tähendab, et justiitsministeeriumi esitati kirjalik avaldus üldiste kriminaalhooldusalluste andmete töötlemiseks ning kriminaalhooldusallustega sõlmiti kokkulepped vabatahtlikuks anonüümseks intervjuerimiseks.

Individuaalintervjuude läbiviimiseks sõlmiti kokkulepped kriminaalhooldusallustega intervjuerimiseks. Intervjuud viidi läbi ajavahemikul märts 2013 – aprill 2013 Viru Vangla kriminaalhooldusosakonna Rakvere talituses ja töö autori kodus..

Uurimuse esimeses etapis toodi välja teoreetiline raamistik kriminaalhooldusest, sellega seonduvatest mõistetest, kujunemisest, üldkasuliku töö kohaldamisest ja kriminogeense käitumise mõjuritest. Töö teoreetilist osa täiendati pidevalt lähtuvalt uuringutulemustest ning analüüsist.

Järgnevalt koostas töö autor küsitluskava ning intervjuu ülesehituse, millele järgnes anonüümsete intervjuude läbiviimine. Intervjuud kodeeriti vastavalt läbiviimise ajale, alustades varasemast „Int01“ ning lõpetades kõige hilisemaga „Int10“. Ametnikega läbiviidud intervjuud kodeeriti vastavalt „Am01“ ja „Am02“. Analüüsitulemused kategoriseeriti erinevatesse teemadesse. Intervjuu esimese osa moodustasid küsimused, millega sooviti teada kriminaalhooldusalluse vanust, sugu, haridustaset, kriminaalhooldusel viibitud kordade arvu, üldkasuliku töö määramiste arvu ning üldkasuliku töö ajalist mahtu. Järgnevalt uuriti respondentide suhtumist üldkasuliku töö korraldamisse ning katseaja planeerimisse. Kolmanda alateemana sooviti saada informatsiooni üldkasuliku töö tööülesannete ning põhitegevuste kohta, samuti koostöö sujumisest otsese juhendaja ja kriminaalhooldusametnikuga. Intervjuu lõpetasid küsimused respondentide enda arvamusest üldkasuliku töö problemaatiliste kohtade kohta ning üldkasuliku töö kohaldamisega seotud muudatuste läbiviimisest.

Kriminaalhooldusametnikega läbiviidud intervjuud sarnanesid ülesehituselt kriminaalhooldusalluste omadele, küsimuste erinevus tulenes ametnike kohustustest ja tööülesannetest. Ametnikega läbiviidud intervjuude puhul võeti esmalt vaatluse alla nende tööülesanded ja otsustamise pädevused. Seejärel sooviti teada saada ametnike isiklik arvamus üldkasuliku töö kohaldamisest, järelvalvest ja kontrollist. Intervjuu lõppes üldkasuliku töö problemaatiliste kohtade väljaselgitamisega, arengusuundadega tutvumisega ning arvamuse saamisega muudatuste võimalikest läbiviimisest.

Intervjuude salvestamiseks kasutati esmalt diktofoni ning seejärel transkribeeriti analüüsi läbiviimiseks sõna-sõnalt kirjaliku vormi. Kirjaliku vormi kasutamine andis võimaluse saadud vastuseid omavahel võrrelda, analüüsida ning üldistada.

2.5. Uurimuse valim

Uurimuse valimi moodustasid kümme üldkasuliku töö tegijat, kellest nelja puhul oli kriminaalhooldus seoses üldkasuliku töö tundide sooritamise ja katseaja möödumisega lõppenud. Lisaks intervjueriti kahte kriminaalhooldusametnikku, et saada mõlema osapoole arvamus üldkasuliku töö tõhususest ja kohaldamisest.

Kriminaalhooldusametnike valik sõltus asjaolust, et valitud teenistujate töökohustused olid seotud üldkasuliku töö tegijate kontrolliga. Viru Vangla Rakvere kriminaalhooldustalitus on spetsialiseerunud vaid kaks ametniku üldkasuliku tööga seonduvale. Arvestades asjaolu, et intervjueritavate valik sõltus nende kogemustest, oli respondentide leidmine limiteeritud. Intervjuude läbiviimiseks saadi nõusolek osakonna juhatajalt, lähtuvalt esitatud kirjalikust avaldusest. Ametnikega läbiviidud intervjuud toimusid Viru Vangla Rakvere kriminaalhooldustalituses.

Kriminaalhooldusalused valiti juhuvalimina, ühtegi isikut ei eelistatud teisele, lähtuti vaid intervjuerimise võimalusest ning üldkasuliku töö kohustusest. Juhuvalliku puhul on kõigil sihtrühma liikmel võrdne võimalus valitud saada, samuti annab see hea võimaluse tulemuste üldistamiseks (Lahterand 2008:66). Kvalitatiivse uuringu puhul on oluline roll lisaks individuaalsetele karakteristikutele ka ajal, ruumil ja situatsiooni tingimustel. Seetõttu on oluline pöörata tähelepanu küsimustele, et kas keskkond mõjutab indiviide väljendama teistsuguseid vaateid ning kuidas tunnevad respondendid ennast vastavalt sellele, kas neid intervjueritakse kodus või tööl. (*Ibid.*: 69) Kahte üldkasuliku töö tegijat intervjueriti töö autori kodus ning ülejäänud kaheksa puhul toimus see Viru Vangla Rakvere kriminaalhooldustalituses. Lähtuvalt saadud vastustest võib öelda, et esimese kahe puhul oli intervjuu avatum ning seeläbi saadud vastused ka tõetruumad ja ausamad. Intervjuu andmisest keeldus kaks isikut, põhjendades seda ajapuudusega.

2.6. Uurimisandmete analüüs

Järgnevas peatükis käsitletakse intervjuu tulemusi neljas alalõigus. Lähtuvalt intervjuu küsimuste olemusest, jagati vastused teemadesse alustades üldinformatsioonist hooldusaluste kohta ning lõpetades üldkasuliku töö arengusuundadega.

2.6.1. Üldinformatsioon üldkasuliku töö tegijate, ametnike ja asutuste kohta

Intervjuu esimese osa moodustasid ankeetküsimused, milles sooviti teada respondentide vanust, sugu, haridustaset, kriminaalhooldusel ja üldkasulikul töö viibitud kordade arvu ning üldkasuliku töö ajalist mahtu. 2013. aasta esimese kvartali seisuga oli Viru Vangla kriminaalhooldusosakonna Rakvere talituses arvel 61 isikut vangistuse asendamisel üldkasuliku tööga ning 14 menetluse üldkasuliku töö tegijat. Uurimuse läbiviimiseks intervjuueeriti kümmet üldkasuliku töö tegijat, kellest kaks olid naised. Respondentide vanus varieerus kahekümne viiest aastast viiekümne kahe aastani. Enamjaolt olid intervjuueeritavad omandanud põhihariduse, üks vastanutest omas algharidust, kaks keskharidust ning üks respondent oli omandanud keskerihariduse. Intervjuu vastustest selgus ka, et ligi pooled vastanutest ei sooritanud üldkasuliku tööd esimest korda. Neli respondenti olid üldkasulikku tööd tegemas teist korda, samas kriminaalhooldusel oli viibinud enne antud hetke kolm isikut. Üldkasuliku töö tunde oli määratud alates viiekümnest tunnist ning lõpetades tuhande kaheksakümne kuue tunniga. Üldiselt võib öelda, et naised pidid sooritama vähem üldkasuliku töö tunde kui mehed. Seega saab väita, et meeste poolt toimepandud kuriteod olid raskemad.

Võttes analüüsi aluseks saadud intervjuu tulemused ning tehes nende põhjal üldistusi võib öelda, et nii-öelda keskmine üldkasulikule tööle määratud isik on mees vanuses kolmkümmend üheksa eluaastat ning ta on omandanud põhihariduse. Keskmiselt on üldkasuliku töö tegijale määratud 655 tundi tööd ning enamasti on see tema esimene kord üldkasuliku töö tegemisel.

Jacques Quetlet leiab oma kuritegevuse statistilistest uurimustest, et meestel on suurem kalduvus kuritegevustele kui naistel ning noortel suurem kui vanematel inimestel. Sellised tähelepanekud pidasid paika ka suurtes rühmades, eri ajastutel ja eri paikkondades. (Laine 1997: 30) Seetõttu võib öelda, et ka antud juhul peab Quetleti

käsitlus paika. Lisaks vanusele ja soole saab välja tuua seoseid ka haridustaseme ja kuritegeliku käitumise vahel: madalama haridustasemega inimestel on suurem võimalus sooritada kuritegu ning selle tagajärjel saada määratud üldkasulikule tööle.

Kõige suurem vastutus üldkasuliku töö planeerimisel, töökoha kindlaks määramisel ja järelvalvel on kriminaalhooldusametnikul. Rakvere talituses on kaks kriminaalhooldusametnikku, kes tegelevad üldkasulikule tööle suunatutega. Ühel neist on lisatöökohustuseks üldkasulikku tööd võimaldavate asutuste leidmine ja nendega lepingute sõlmimine. Kriminaalhooldusaluste puhul on ametnike tööülesanded sarnased. Esmakohtumisel arutatakse läbi kohtuotsus ja lisanõuded, juhul kui kohus on need määranud, seejärel selgitatakse hooldusalustele tema kohustusi ja õigusi. Samuti tutvustatakse, kuidas katseaeg peaks kulgema ning mismoodi on üldkasulik töö planeeritud, lisaks antakse teada, mis sanktsioone on võimalik kasutada kui hooldusalune rikub talle pandud kohustusi. Ametnikul on võimalus esitada hooldusalusele kirjalik hoiatus või erakorraline ettekanne kohtule. Seejärel lepitakse kokku üldkasuliku töö sooritamise kohas, lähtuvalt kliendi oskustest, võimetest ja võimalustest. Ametnik peab sobiva töökohaga isiklikult kontakti võtma ning kinnituse saama, et asutus on valmis konkreetse isiku tööle rakendama.

Mitte alati ei ole lihtne klienti tööle suunata. Meil on asutusi, kellega tuleb eelnevalt pikalt läbi rääkida ja ka siis võib juhtuda, et nad ei ole valmis klienti vastu võtma. /.../ Teiste asutuste puhul on lihtsam, helistad, määrad kindlaks isiku kohale mineku kuupäeva ja asi on korras. (Am02)

Lähtuvalt eelnevalt kindlaks määratud asutuse poolsetest tingimustest ning võttes arvesse ka isiku ajalisi võimalusi, koostab ametnik ühe kuu ulatuses üldkasuliku töö ajakava ja arvestuse lehed, mille hooldusalune viib oma juhendajale täitmiseks. Järgmistel kohtumistel peab hooldusalune esitama täidetud paberid ametnikule, kes sisestab need kriminaalhoolduse infosüsteemi. Karistusaeg lõppeb vastavalt määratud ajale ja sooritatud tundidele või erakorralistel juhtudel. Mõlemal puhul peab ametnik tegema lõpetamise ettekande ning sulgema ja arhiveerima toimiku. Arhiivi jääb toimik kümneks aastaks.

Viru Vangla kriminaalhooldusosakonna Rakvere talitusel on hetkel 38 kehtivat lepingut asutustega, kes pakuvad üldkasuliku töö tegemise võimalust. Lepingud on nii tähtajatud kui ka tähtajalised ning viimase puhul kehtib leping üldjuhul ühe aasta. Enim pakuvad üldkasuliku töö tegemise võimalust kohalikud omavalitsused – nii linna- kui ka vallavalitsused. 2013. aasta esimese kvartali seisuga tehakse koostööd 19 linna- ja vallavalitsusega. Lisaks kohalikele omavalitsustele on lepingud sõlmitud kuue MTÜga, kahe kogudusega ning ühe erikooli ja lasteaiaga. Lisaks pakuvad üldkasuliku töö võimalust veel üheksa erasektori asutust.

Enamasti on üldkasulikkude tööd võimalik sooritada vaid tööpäevadel, kuid kaks asutust 38-st pakuvad võimalust töötada öhtul ning 11 nädalavahetusel. Asutuste vähesus, kes pakuvad võimalust töötada nädalavahetustel ja öhtutel, tekitab aga probleemi neile isikutele, kellel on olemas kindel töökoht, limiteerides valikuvõimalust nii asutuste kui tööaja suhtes.

Kui isik on ametlikult tööl, siis kohati on raske neil sooritada ÜKT tunde. Peamiselt peavad nad tunde tegema nädalavahetusel (vabadel päevadel). Seega hooldusalune nõ töötab iga päev (oma töö ja ÜKT tunnid). Kurnates hooldusalust, mistõttu võib väheneda motivatsioon. (Am01)

Töökohtade arv asutuse ti aga varieerub 1-st 17-ni, keskmiselt on iga asutus võimaldanud kahele üldkasuliku töö tegijale sooritada töötunnid neil. Võttes aluseks aga üldkasulikule tööle määratute arvu ja võrreldes seda töökohtade arvuga, võib öelda, et töökohti on vähe. Samas tuleb tõdeda, et kõik on ka läbirääkimiste küsimus, sest on asutusi, kes on nõus võtma enda juurde tööle rohkem isikuid kui seda on lepingus sätestatud.

2.6.2. Üldine suhtumine üldkasuliku töö kohaldamisesse

Intervjueerides üldkasuliku töö tegijaid ja ametnikke, sooviti saada informatsiooni ka üldkasuliku töö mahust, katseaja planeerimisest ning võimalustest muudatuste läbiviimiseks. Respondentide vastused antud teema puhul varieerusid suuresti.

Ühe respondendi puhul oli tegemist erandjuhtumiga, kus lähtuvalt tervisest kohus peatas kaheksateistkümneks kuuks ajutiselt üldkasuliku töö tegemise. Intervjueerimise hetkel

oli respondendi tervis korras ja katseaja lõpuni jäänud kuus kuud kahekümne neljast, mistõttu töö ajaline maht kujunes väga suureks.

Kohtunik oleks võinud istuma panna aga nüüd pean kuue kuuga kõik tunnid ära tegema. Paha seadus, et edasi ei saa lükata. (Int05)

Üldkasuliku töö piirmäär on kaks aasta. Antud juhtumi puhul oli tegemist maksimaalse määraga, mistõttu haigus ning kohtuniku otsus ei andnud võimalust katseaja pikendamiseks. Siinkohal on tegemist seadusest tuleneva problemaatilise kohaga, millest lähtuvalt kahest aastast väiksema katseajapikkuse puhul oleks katseaega saanud pikendada, kuid vastavalt karistusseadusetikule seda teha ei saa. „Üldkasuliku töö mõistmisel määrab kohus selle tegemise tähtaja, mis ei või ületada kahtekümmend nelja kuud. Kohus võib kriminaalhooldusametniku ettekande alusel tähtaja kulgemise peatada süüdimõistetu haiguse või perekondliku olukorra tõttu või ajaks, mil süüdimõistetu on kutsutud tegevteenistusse või õppekogunemisele kaitsejõududesse.“ (Karistusseadustik § 69 lg 3) Praktiliselt tähendab see aga seda, et kui kuue kuu jooksul antud isik ei jõua sooritada kõiki talle määratud üldkasuliku töö tunde, siis need lihtsalt kustutatakse ning tema jaoks tähendab see seda, et karistus on kantud isegi töötundide mitte täitmisel.

Respondentide seas leidis palju neid isikuid, kelle arvates üldkasuliku töö planeerimine võiks tähendada seda, et korraga saaks sooritada võimalikult palju töötunde ning seeläbi saaks karistus varem nii-öelda kantud.

Teeks kohe oma 100 tundi ära, saaks lahti. No aga nüüd peab mingi iga kuu mõned tunnid tegema ja nii see venib. (Int08)

Katseaja planeerimine jagatakse vastavalt katseajapikkusele ja määratud tundide arvule. Näiteks 500 tunni üldkasuliku töö puhul katseajaga üks aasta, peab isik sooritama umbes 21 töötundi kuus. (Am02)

Teisalt on positiivne see, et üldkasuliku töö tunnid tuleb alates 2011.aastast ära jagada lähtuvalt katseaja pikkusest. See annab võimaluse kriminaalhooldusametnikule lisaks üldkasuliku töö tundidele muuta tööd hooldusalusega sisulisemaks.

Enne märtsi 2011 võis hooldusalune teha tunde enda äranägemise järgi. Võis neid kiirelt ära sooritada ning sellega oleks karistus kantud. Arvan, et on positiivne tundide jaotus. Nii on isiku üle kauem järelevalve ning saadab tegeleda ka tema riskidega, mis tõukasid teda kuriteole. Ainuke miinus on kui hooldusalusele on määratud näiteks 20 tundi tähtajaga 2 kuud, siis ei näe erilist vajadust venitada tunnid 2 kuule. (Am01)

Teoreetiliselt tähendab see seda, et mõistetud karistus ongi reaalselt nii pikk kui pikk on katseaeg. Praktiliselt aga oleneb see üldkasuliku töö tegijast, on juhtumeid, mil mõni kuu ei soorita isik mitte ühtegi töötundi ning samas teine teeb töötunde rohkem kui kriminaalhooldusametnik ajakavas ette on näinud.

Me ei saa kätt ette panna, et ära see kuu rohkem tunde tee. Mõni on kavalam ja sooritab kiiresti kõik tunnid ära, sest sellele ei järgne ühtegi sanktsiooni. Ametnikuna ma muidugi neile sellest võimalusest ei räägi, üritad ikka seletada, et tunnid jagatakse katseaja peale ära. (Am01)

Isikud, kes sooritavad esimest korda üldkasulikku tööd peavad enamasti kinni neile koostatud ajakavadest, ent need, kes on enne üldkasulikku tööd teinud, sooritavad rohkem tunde vastavalt oma soovile. Viimasel juhul peab selleks loa andma ka töökohal olev juhendaja, sest tema kohustuseks on töötundide kohta arvestuse pidamine.

2.6.3. Üldkasuliku töö sooritamine

Üldkasuliku töö sooritamise kohtade leidmine on kriminaalhooldusametniku töökohustuste seas. Kokkuleppe saamisel üldkasuliku töö tegijate suunamiseks konkreetse asutuse juurde, sõlmitakse ametlik leping nii tähtajatu kui tähtajaga vastavalt asutuse poolsele soovile. Hetkel on Lääne-Virumaal võimalik sooritada üldkasulikku tööd kõigis omavalitsustes, lisaks on lepingud sõlmitud mitme mittetulundusühinguga ning sihtasutusega.

Üldkasuliku töö sooritamise koha määramisel võetakse arvesse kõikide osapoolte soove ja võimalusi. Esmalt arvestatakse sooritaja elukohaga ja finantsiliste võimalustega, sealhulgas sõidukuluga, samuti töö pakkuja võimalustega - kas on hetkel tööd, palju on vabu kohti. Kriminaalhooldusametnik peab läbirääkimisi üldkasulikku tööd pakkuva

asutusega ning kokkuleppe saamisel, koostab hooldusalusele ühe kuu ulatuses ajakava ning annab asutuse kontaktid.

Hetkel on tööandjad igas vallas. Vallavalitsused on võtnud oma valla elanike üldkasuliku töö tundide sooritamise nii-öelda enda kohustuseks - enda valla elanikele tavaliselt ära ei öelda. Kuid on juhtumeid, mil tuleb tööandjaga pikalt rääkida, enne kui on nõus isikut tööle võtma. Enamasti on selle taga eelnevad halvad kogemused konkreetse isikuga. (Am02)

Üldkasulikule tööle suunatud eelistavad pigem üldkasulikku tööd sooritada elukoha lähedal, ent on ka neid, kes mingitel põhjustel teeksid seda võimalusel kuskil mujal. Samas on üldkasulikku tööd pakkuvate asutuste leidmine keeruline ja seetõttu ei ole kõigil ka võimalik sooritada üldkasuliku töö tunde elukoha läheduses.

Ametnik pakkus välja ja ma olin nõus. Sobis, et ei pidanud kaugele käima. (Int03)

Osa väiksemates valdades on ainult üks tööandja. Ja kui tööandjal ei ole pakkuda tööd üle 2-le inimesele, kuid nõudlus on suurem, siis on raske leida hooldusalusele kodulähedale ÜKT töökoht. (Am01)

Enamasti seisnevad üldkasuliku töö tegevused heakorratöodes, kuid on ka hooldusalaseid töid. Üldkasuliku töö määramisel võetakse üldiselt arvesse ka isiku võimeid ja oskusi. Töö olemus seisneb vastavalt asutuse põhivaldkonnast, samuti on oluliseks aspektiks aastaaeg, millal üldkasulikku tööd sooritatakse. Intervjuude läbiviimine toimus märtsist aprillini ning seetõttu sarnanesid ka respondentide vastused.

Võsa lõikan praegu, kõik maantee ääred ja kraavid. Mõnikord peab linna seest puhtaks tegema, seisma jäänud trüki ära viima ja riisuma. (Int02)

Ma olen seal hoolekodus, seal aitan suppi jagada, koristada. Üldiselt, mis vaja on, seda teen. (Int10)

ÜKT tööandjaid on vähe. Kohati on vallas, vaid üks näiteks vallavalitsus. Seega pigem saavad hooldusalused teha heakorratöid. Seega enamasti ei saa me arvestada hooldusaluse oskustega. Püüame arvestada hooldusaluse oskustega, kuid enamasti saab seda, kui tööandjaid on rohkem kui üks. Nt Rakveres on üheks tööandjaks loomade

varjupaik, kes soovib endale keevitajaid. Seega kui hooldusalusel on keevitaja haridus või kogemused, suunatakse sinna. Kindlasti arvestame koha valikul võimetega. Kui hooldusalusel on määratud töövõimetus, siis arvestame, et talle tuleb leida nii-öelda kergemaid töid või ta sooritab töötunde päevas vähem. (Am01)

Lähtuvalt üldkasuliku töö nõrgast kontrollist ja järelvalvest, tuleb ette ka palju pettuseid. Nimelt heade suhete korral asutusepoolse juhendajaga, leidis isikuid, kes reaalselt enda üldkasulikku tööd ei sooritanud.

Kui ma väga aus olen, siis ega ma ise sooritasin ainult ühe kuu vist üldkasulikku tööd. Käisin tööl ja juhendaja ise pakkus välja, et kuna mul nii kiire on, siis võin kellegi teise tegema saata, et ta annab teada kui kontrollima tullakse. Isa on mul kodune, oli nõus ise käima, saabki kodust välja ja tunneb ennast kasulikuna. (Int06)

Võttes arvesse eelnevat võib öelda, et paljudel juhtudel ei taju isikud üldkasulikku tööd karistusena, vaid kohustusena. Pigem eeldatakse, et kui töötunnid tehakse ära, siis on kõik korras, kuid seda, et üldkasulik töö on määratud korda saadetud kuriteo eest, arvesse ei võeta.

Ühel esmakohtumisel kliendiga, küsis klient otse, et kas ma saan talle terve katseaja ajakava ette ära teha. Selgitust nõudes, ütles, et läheb Moskvasse tööle ja vend ning naine teevad tunnid ära. /.../ Minu tööaja jooksul oli see esimene kord kui keegi sellist asja otse ütlema tuleb. (Am02)

Üldkasuliku töö tajumine karistusena või siis kohustusena määrab suuresti ära ka selle, kuidas isikud on valmis üldkasulikku tööd sooritama. Selgus, et kriminaalhooldusalused, kes ei teadvusta endale, miks ja mille eest nad üldkasulikku tööd peavad tegema, rikuvad seeläbi palju tõenäolisemalt kohtu poolt määratud kohustusi. Peamised rikkumised seisnevad üldkasuliku töö tundide tegemata jätmises või teiste kontrollnõuete ebakorrektses täitmises. Selliste juhtumite puhul tuleb kriminaalhooldusalusel kirjutada järgmisel vastuvõtul kirjalik seletus ning olenevalt kohtu kontrollnõuete mittetäitmisest võib kriminaalhooldusametnik teha erakorralise ettekande. Erakorralise ettekande puhul on ametnikul võimalik teha vaid üks konkreetne soovitus – karistus täitmisele pöörata. See tähendab, et lähtuvalt kohtuniku otsusest võib

isik, kellele on määratud üldkasulik töö ja kes ei ole kontrollnõuded korrektselt täitnud, minna reaalset vangistust kandma. Statistiliselt aga on kriminaalhooldusel palju neid isikuid, kellele on peale ühe erakorralise ettekanne, mille kohus on jätnud rahuldamata, tehtud veel vähemalt üks erakorraline ettekanne. Seetõttu võib tõdeda, et sellistel isikutel tekib tahes või tahtmata karistamatuse tunne. Esmalt ei teadvustata, et üldkasulik töö on neile määratud karistusena mingi konkreetse kuriteo eest, teisalt saavad nad pidevalt uusi võimalusi, sealhulgas juba korduvate nõuete rikkumiste eest.

Aasta tagasi, ühe hooldusaluse puhul tekkisid koostöö probleemid kohe esimesel kohtumisel. Proua, kes oli määratud üldkasulikule tööle seoses puskari käitlemise ja valmistamise eest, ei saanud aru, mille eest teda karistati. Tema jaoks oli see täiesti loogiline lisaraha teenimise viis./.../ Lisaks ei täitnud ta üldkasuliku töö tunde ajakavas ettenähtud mahus. (Am02)

Seega võib öelda, et katseaja kulg sõltub suuresti isiku enda valmisolekust ja tahtest, samuti karistuse teadvustamisest. Isikud, kes on valinud üldkasuliku töö sooritamise alternatiiviks vangistuse kandmisele, täidavad suurema tõenäosusega korrektsemalt endale pandud kohustusi kui need, kes ei mõtesta enda jaoks lahti üldkasulikku tööd kui karistust.

Üldkasuliku töö sooritamist takistavad tegurid tulenevad nii hooldusalusest kui ka tööd pakkuvast asutusest. Hooldusaluste puhul võib tegemist olla oma püsiva töökoha kohustuste täitmisest tulenevatest ajalistest piirangutest või on nad mõjutatavad erinevatest riskifaktoritest, sealhulgas alkohol, narkootikumid või lihtsalt ebapiisavate finantsvahendite olemasolu.

Kui isik on ametlikult tööl, siis kohati on raske neil sooritada ÜKT tunde. Peamiselt peavad nad tunde tegema nädalavahetusel (vabadel päevadel). Seega hooldusalune nii-öelda töötab iga päev (oma töö ja ÜKT tunnid). Kurnates hooldusalust, mistõttu võib väheneda motivatsioon. (Am01)

Asutustest tulenevad probleemid on seotud töökorraldamisega, sest kohati võib ette tulla perioode kui ei ole kriminaalhooldusalustele tööd pakkuda, mis aga omakorda tähendab seda, et järgmine kuu tuleb hooldusalusel endal eelmise kuu töötunnid samuti tasa teha.

Märtsis suunati uude asutusse, no elukoht vahetus, siis pidin minema, ja läksin kohale ja juhendaja ütles, et ei ole tööd pakkuda see kuu. Nüüd aprillis pean selle eest kaks nädalat käima. (Int04)

See on hetkel problemaatiline koht – kui asutusel ei ole tööd pakkuda, saab seetõttu kriminaalhooldusalune nii-öelda karistada, sest peab need tunnid millegi arvelt hiljem tasa tegema. Enamasti on võetud aga seisukoht, et kui tööandjal ei ole ühe kuu jooksul tööd pakkuda, siis muudetakse hooldusaluse ajakavad ringi ning ta teeb need tunnid tasa hiljem, kuid kui tööd pole pikema ajaliselt pakkuda, leitakse uus tööandja, kelle juurde klient suunata.

2.6.4. Üldkasuliku töö järelevalve ja arengusuunad

Enim probleeme tekitab üldkasuliku töö nõrk järelevalve ja kontroll. Kriminaalhooldusametnike töökoormus osakonnas on väga suur, mistõttu ei ole neil reaalselt aega, et pidevalt teostada kontrollreide üldkasuliku töö asutustesse. See omakorda aga mõjutab hooldusaluseid, andes neile mõningal määral nii-öelda vabaduse tunde. Samas aga ei saa väita, et üldkasuliku töö ebakorrektnete täitmine tuleneb ainuüksi hooldusalusest, sest kohapealset kontrolli peab täitma asutusepoolne juhendaja. Seetõttu on just juhendajatele vaja selgitada üldkasuliku töö olemust ning selle eesmäärke.

Kriminaalhooldusametnikud saavad teostada järelvalvet ja kontrolli isikute üle erinevate võimaluste kaudu. Neil on õigus kontrollida hooldusaluseid lähtuvalt kontrollreididest, juhendajatega kirjavahetusest või läbi erinevate infosüsteemide. Kontrolli tagamisel on määrava tähtsusega just ametniku ja asutusepoolse juhendaja edukas koostöö.

Kontroll ja järelevalve on tagatud pideva koostöö kaudu ÜKT tööandjatega (juhendajatega) - telefoni teel, kirja teel. Samuti käib ametnik ÜKT töökohtades ning kontrollib kas hooldusalune teeb tunde. Erinevate andmebaaside kasutamine- Karistusregister, Kohtuinfosüsteem (KIS) (Am01)

Võttes aluseks Eesti kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018, võib öelda, et üha enam tuleb avalikul sektoril teha koostööd erasektoriga ja seda ka kriminaalpreventsiooni alal.

Ettevõtete roll kuritegevuse ennetamisel ei pruugi piirduda pelgalt turvatehnoloogiate arendamise ja müügiga, vaid peaks puudutama ka kurjategijate rehabiliteerimist, elanikkonna teadlikkuse kasvatamist (näiteks küberkuritegude ennetamisel, sotsiaalkampaaniate korraldamisel), hoonete planeerimist jms. Kurjategijate rehabiliteerimisel on suurimaks probleemiks ettevõtjate eelarvamused ning töökoha tagamine vanglast vabanenutele või üldkasuliku töö tegijaile. Siinkohal on riigi rolliks ettevõtjate teadlikkust ja vastutustunnet selles küsimuses tõsta. (Kriminaalpoliitika arengusuunad...2010: 17)

Võib öelda, et ka üldkasuliku töö puhul on üheks võimaluseks tihedama koostöö tegemine erinevate asutustega, et tagada hooldusalusele võimalus sooritada üldkasuliku töö tunde elukoha lähedal. Samas annab suuremal hulgal asutuste olemasolu võimaluse sooritada üldkasulikku tööd ka nädalavahetustel, mis aitab tagada hooldusaluse põhitöökoha olemasolu ka katseajal.

Praegu on ÜKT pigem lihtsalt tundide sooritamine ja selle järelevalve. Soovitakse teha ÜKT-d sisulisemaks. Ametnikud tegeleks põhjalikumalt ka riskide maandamisega. Kaalutakse, et ametnikud hakkaks ehk tulevikus tegema ka riskihindamisi (RH). (Am01)

Seega võib öelda, et teine arengusuund hetkel üldkasuliku töö kohaldamises on sisulise töö tegemine kriminaalhooldusalusega. See on aga ääretult vajalik, sest lähtuvalt statistikast võib öelda, et enamus üldkasulikule tööle määratud isikutele ei jää üks üldkasuliku töö kord viimaseks. Üha enam on neid, kes sooritavad üldkasulikku tööd teist või kolmandat korda, et aga seda vähendada, tuleb teha tööd inimese kriminogeensuse vähendamisel. Üheks võimaluseks on isikule kohtu poolt sätestatud kontrollnõuetesse sotsiaalprogrammis osalemise määramine. Sotsiaalprogramme on erinevaid ning neid saab isikule suunata lähtuvalt toimepandud kuriteost.

ÜKT-s oleks oluline ka sotsiaalprogrammide tähtsus. Hetkel, praktikas, määratakse vähestele kohtu poolt sotsiaalprogramm. Võiks näiteks olla karistuseks – tunnid ja sotsiaalprogramm. (Am02)

Kõige enam määratakse üldkasulikule tööle just liikluskurjategijaid, mistõttu sobib neile „Liiklusohutusprogramm LOP“. Liiklusohutusprogrammi sihtgrupiks on isikud, kel on

1-2 karistust joobes juhtimise eest, kuid ei ole diagnoositud alkoholisõltuvust. Süütegude toimepanemine on seotud mõtlemise ja käitumisega. Isikul on motivatsioon muuta liikluskäitumist. Programmi eesmärk on õpetada süüdimõistetut korrigeerima oma liikluskäitumist ja hoiakuid. (Vanglateenistuses...2012)

Võttes arvesse üldkasuliku töö arengusuundi, võib öelda, et olulist tähelepanu pööratakse isiku sotsiaalse kohanemise soodustamisele ja korduvkuritegude vähendamisele. Kriminaalhooldusametnike töö hooldusalustega muutub aina sisulisemaks ja individuaalsemaks. Sotsiaalprogrammid on enamasti üldkasuliku töö tegijate puhul individuaalsed, kuid ka aja mahukad. Samuti on riskihindamise koostamine mahukas, mis kõik aga suurendab ametnike töökoormust. Seetõttu on oluline, et sisulise töö puhul ei tohi unarusse jätta üldkasuliku töö kontrolli ja järelvalvet.

2.7. Arutelu ja järeldused

Lähtuvalt erinevatest teoreetilistest materjalidest ning läbiviidud intervjuudest, võib öelda, et üldkasulik töö karistusliigina on üpriski efektiivne, kuid võimalusi uuenduste läbiviimiseks on palju. Samas tuleb tõdeda, et kuna üldkasulik töö on Eesti justiitssüsteemis kasutusel olnud väga vähest aega, ei ole suudetud maandada kõiki sellega kaasnevaid riske ning lahendada olulisi probleeme.

Esmalt tuleb tähele panna, et enamasti on üldkasulikule tööle suunatud isikutel madal haridustase, mis võib olla põhjuseks erinevate oskuste ja võimete puudumisel. Madala haridustasemega inimestel võivad olla teised väärtushinnangud, eesmärgid ning samuti võimalused. Ilmselt ei ole nad tööga hõivatud või siis töötavad madalapalgalistel töökohtadel, mis ajendab neid toime panema varavastaseid kuritegusid, mis omakorda toob kaasa üldkasulikule tööle määramise. Üldiselt ei teadvustata endale, mida konkreetne seadusevastane tegu kaasa toob. Üldkasuliku töö määramist kordasaadetud kuriteo eest muudab problemaatiliseks, et seda ei tunnetata karistusena. Peamine põhjus seisneb selles, et üldkasulikkude tööd määratakse nii-öelda pisikuritegude eest, sealhulgas korduv varguste eest toidupoe, mistõttu ei tunnetata paljud isikud, et nad on kordasaatnud kuriteo.

Üldkasuliku töö ajakava on individuaalne, sealhulgas võetakse arvesse isiku põhitöökohta ning teisi ressursse. Töötundide arv ühes kuus on vastavuses kogu katseaja pikkuse ja määratud töötundide arvuga. Enne 2011.aastat ei olnud kindlaksmääratud nõuet, et töötunnid tuleb vastavusse viia katseaja pikkusega – see tähendas, et mida kiiremini hooldusalune oma tunnid sooritas, seda rutem sai tal ka katseaeg läbi ja karistus kantud. Päris paljud respondendid aga oleksid eelistanud pigem seda varianti, mille puhul oleks võimalik lühikese ajaga suures koguses üldkasuliku töö tunde sooritada. Samas aga jäävad töötundide pideva rikkumise puhul sanktsioonid puudulikuks. Töötundide mitte täitmise puhul on võimalik isikule teha kirjalik hoiatus või erakorraline ettekanne karistuse täitmisele pööramiseks, kuid ajakavas ettenähtud töötundide ületamise puhul pole ettenähtud ühtegi sanktsiooni. Seega kavalamad isikud, saavad oma karistusaja kiiresti kantud kui sooritavad töötunde rohkem kui ette nähtud.

Tööandjate leidmine on problemaatiline. Põhjuseid selleks on mitmeid: esmalt ei kvalifitseeru kõik asutused üldkasulikku tööd pakkuvateks asutuseks ja seda lähtuvalt seaduses sätestatule, teisalt ei ole asutused ise motiveeritud üldkasulikku tööd pakkuma. Üldkasulik töö on küll tasustamata, mis tähendab, et asutused saavad tööjõudu, kellele ei pea tasu maksma, kuid asutuse siseselt tuleb määrata üldkasuliku töö tegijatele otsene juhendaja, kelle töökoormus aga suureneb selle arvelt märgatavalt. Asutusepoolne juhendaja selle eest aga tasu ei saa. Mida rohkem on koostööst kriminaalhooldusosakondadega huvitatud asutusi, seda enam võimalusi on hooldusalustel oma üldkasuliku töö tunde sooritada. Seega tuleb riigil teha efektiivsemat koostööd nii era- kui ka mittetulundussektoriga.

Kriminaalhooldusametnike suur töökoormus vähendab üldkasuliku töö tegijate üle tehtavat järelvalvet ja kontrolli, samuti muudab keerulisemaks sisulise töö tegemise hooldusalustega. Ametnikel on õigus teostada etteteavitamata kontrollreide üldkasuliku töö asutustesse ning kontrollida vastavalt koostatud ajakavale, kas isikud sooritavad töötunde kokkuleppe kohaselt. Teine võimalus kontrolli teostamiseks on kirjavahetus juhendajaga, samuti annavad hea ülevaate erinevate uute rikkumiste kohta kasutatavad infosüsteemid. Kontrollreidide vähesus võib osadele isikutele tekitada tunde, et oluline ei ole mitte see, et nemad töötunde karistusena sooritaksid, vaid see, et töötunnid paberile kirja saavad. Antud uurimusest järeldus, et on isikuid, kes reaalselt oma

töötunde ei sooritagi, vaid heade suhete korral asutusepoolse juhendajaga saavad nad kellegi teise enda eest tööle saata või paneb juhendaja töötunnid lihtsalt kirja. Nendel juhtudel tuleb märkida, et tegu ei ole pelgalt hooldusaluse katseaja rikkumisega, vaid on seotud ka juhendaja eetiliste tõekspidamistega ning aususega.

Sisulise töö puhul on olulisel kohal erinevate sotsiaalprogrammide läbiviimine, et õpetada või meelde tuletada hooldusalustele neid teadmisi ja oskusi, mille puudumise tõttu on nad sooritanud kuriteo. Sotsiaalprogrammid on enamasti ajaliselt väga pikad, mis eeldab ametniku ajalise ressursi olemasolu. Teisalt ei saa ametnik ise sotsiaalprogrammi nii-öelda hooldusalusele peale suruda, sest sotsiaalprogrammi kohustuse määrab isikule kohus. Seetõttu on oluline, et ka kohtunikud väärtustaksid sotsiaalprogrammide olemust ning määraksid üha enam isikuid neid läbima.

Võttes arvesse uurimustulemusi, võib teha järgnevad ettepanekud üldkasuliku töö kohaldamisega seotud muudatuste läbiviimisel:

- 1) Määrata üldkasulikule tööle suunatud lisakohustusena sotsiaalprogrammis osalemine;
- 2) Üldkasulikkude tööd pakkuvale asutusele juhendajatasu määramine riiklikest vahenditest, tõstes seeläbi juhendajate motivatsioonitaset;
- 3) Töötundide maksimummäära ülevaatamine, lähtuvalt töötundide vähendamise või katseaja pikendamise seisukohast;
- 4) Sätestada lisasanktsioonid üldkasuliku töö ajakavade ebakorrekse täitmise puhul;
- 5) Muuta ajakavade ja arvestuste vormid elektroonseks, mis võimaldaks ametnikul need otse asutusepoolsele juhendajale saata, välistades seeläbi hooldusaluse töötundide võltsimise võimalust

Eelnevad ettepanekud aitaksid kaasa üldkasuliku töö kui karistusviisi efektiivsemaks muutmisel, kuid antud valdkond on lai ning erinevaid muudatusi, mida teha, on palju. Seetõttu on oluline, et toimuks pidev infovahetus kriminaalhooldusametnike, hooldusaluste, asutuste ja ministeeriumi vahel, täiustades seeläbi nii seadust, infosüsteeme kui ka teisi juhendeid ja standardeid.

KOKKUVÕTE

Tänapäeval on kriminaalhoolduse peamine eemärk soodustada kriminaalhooldusala sotsiaalset kohanemist eesmärgiga mõjutada teda hoiduma kuritegude edasisest toimepanemisest. Seetõttu on kriminaalhooldusel kaks põhisuunda: järelevalve korraldamine kohtuotsuse ja seaduste kohaselt ning kriminaalhooldusala sotsiaalse kohanemise soodustamine. Kriminaalhoolduses on erinevad valdkonnad: käitumiskontroll, elektrooniline järelevalve ja üldkasulik töö.

Üldkasulik töö sai Eestis võimalikuks karistusseadustiku jõustumisel 1. septembril 2002.aastal ning võimaldab teatud isikute puhul jätta vabadusekaotuse kohaldamata. Üldkasulik töö seisneb isiku võimaluses karistust kanda vabaduses, tehes seeläbi ühiskonna hüvanguks teatud hulgal tööd. Enamasti on tegemist heakorra- ja abitöödega, oluline siinkohal on, et tööd tuleb teha omast vabast ajast ja ilma tasuta.

Antud lõputöös vaadeldi ühiskondlikult kasulikke tööd kui kriminaalhooldussüsteemis kohaldatavat karistusviisi, selle olemust ning rakendamise võimalusi. Selleks viidi läbi uuring üldkasuliku töö tõhususe ja rakendamise leidmiseks kriminaalhooldusala hulgas Lääne-Virumaa näitel.

Lõputöö eesmärgiks oli analüüsida üldkasuliku töö määramise tõhusust kriminaalhooldusala hulgas Lääne-Virumaal. Töös toodi välja üldkasuliku töö kohaldamise kitsaskohad, probleemid, samuti võimalused ja arengusuunad. Uurimusse kaasati nii kriminaalhooldusametnikke kui ka üldkasulikule tööle määratud isikuid.

Töö teooria osas toodi välja kriminaalhooldussüsteemi kujunemine Eestis, üldised kohaldamise võimalused ning standardid. Samuti anti ülevaade üldkasuliku töö kujunemisest, rakendamisest, järelevalvest ning üldkasulikkude tööd pakkuvatest asutustest ja statistilised andmed üldkasulikule tööle määratud isikutest.

Täitmaks püstitatud lõputöö eesmärki, viidi läbi uurimus kaasates üldkasuliku tööga seotud isikuid – kriminaalhooldusametnikke ja üldkasulikule tööle määratud hooldusaluseid. Analüüsi intervjuu tulemusi ja kategoriseeriti saadud vastused, luues seeläbi üldpildi üldkasuliku töö kohaldamisest, problemaatilistest külgedest ja muutuste võimalusest.

Peamiste uurimistulemustena võib välja tuua, et enim eriarvamust tekitasid kriminaalhooldusaluste ja amentike hulgas ajakavade koostamine ja nende täitmine. Hooldusalused soovisid teha rohkem tunde võimalikult vähese ajakava, lühendades seeläbi karistusaega. Ametnikud lähtusid ajakavade koostamisest ja täitmise järelvalvest kohtu poolt määratud ajast ja mahust. Probleeme ajakavade täitmisega tekitas ühtlasi ka asjaolu, et seaduses ei ole sätestatud piisaval hulgal sanktsioone ajakavade ebakorrekse täitmise korral. Teine olulisim aspekt oli üldkasuliku töö järelvalve ja kontroll. Probleeme antud teema puhul tekitas ametnike suur töökoormus ja vähene ajaline ressurss järelvalve teostamiseks, samuti astuste poolsete juhendajate ebaprofessionaalne koostöö ning hooldusaluste tegevused, sealhulgas töötundide võltsimine ja nende ebakorrekne täitmine.

Lähtuvalt uurimistulemustest tehti antud lõputöös ettepanekuid üldkasuliku töö tõhustamiseks: sotsiaalprogrammi kohustuse kehtestamiseks, juhendajatasu määramiseks, töötundide ja –mahu ülevaatamiseks, lisaanktsioonide sätestamiseks ning elektroonsete materjalide kasutuselevõtuks. Vastavate muudatuste läbiviimine üldkasuliku töö süsteemis peaks töö autori arvates aitama kaasa antud karistusviisi efektiivsemaks muutmisel.

VIIDATUD ALLIKAD

1. **Ahven, A.** 2009. Üldkasuliku töö kohaldamine ja mõju retsidiivsusele.
[<http://www.andmemasin.eu/reports/failid/231-ldkasuliku-too-kohaldamine-ning-moju-retsidiivsusele.pdf>] 18.04.2013.
2. **Ahven, A.** 2011. Üldkasuliku töö tulemuslikkuse parandamise võimalustest.
[http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=57653/%DCKT+tulemuslikkuse+parandamise+v%F5imalustest_viimane.pdf] 18.04.2013.
3. Branding. Viru Vangla. [<http://vanglad.just.sise/viru/Lehed/branding.aspx>] 16.01.2013.
4. **Hayes, N.** 2002. Sotsiaalpsühholoogia alused. Kirjastus Külim. Tallinn.
5. Karistusseadustik 2002 – Riigi Teataja I osa, 2002, nr 61, art 364.
6. **Killias, M., Gillieron, g., Kissling, I., Villettaz, P.** 2010. Community service versus electronic monitoring – what Works better? - Br J Criminal, Vol 50 (6), pp 1155.
7. Kriminaalhooldus.
[http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=27818/aastaraamat_2006_kodulehele.pdf] 16.01.2013.
8. Kriminaalhooldusalune. [<http://www.vangla.ee/43618>] 16.01.2013.
9. Kriminaalhooldusametnik. [<http://www.kohus.ee/13573>] 18.04.2013.
10. Kriminaalhooldusstandardid. **Justiitsministeerium.**
[<http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53802/Kriminaalhoolduse+standardid+2011.pdf>] 16.01.2013.
11. Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018. Justiitsministeerium.
[[http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=50604/Seletuskiri+\(kriminaalpoliitika+arengusuunad+aastani+2018\).pdf](http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=50604/Seletuskiri+(kriminaalpoliitika+arengusuunad+aastani+2018).pdf)] 30.04.2013.

12. Kujunemine.
[http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=27818/aastaraamat_2006_kodulehele.pdf] 16.01.2013.
13. Kuritegevus Eestis 2011. Uuringu aruanne 2012. Justiitsministeerium.
[http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=57322/Kuritegevus_Eestis_2011.pdf] 18.04.2013.
14. **Kuuse, R.** 2001. Kriminaalhooldus Eestis. Sotsiaaltöö nr. 5. Tallinn.
15. **Laherand, M-L.** 2008. Kvalitatiivne uurimisviis. Kirjastus Infotrukk. Tallinn.
16. **Laine, M.** Sissejuhatus kriminoloogiasse ja hälbiva käitumise sotsioloogiasse. Kirjastus Vammalan Kirjapaino OY. Vantaa.
17. **Liiv, M-L.** 2006. Kuritegevus Eestis 2006. Justiitsministeerium. Tallinn.
18. **Mändmaa, M.** 1999. Kriminaalhooldus- süsteemi eesmärk ja kriminaalhoolduse põhimõtted. Sotsiaaltöö nr. 1. Tallinn.
19. Osakonnad. Eesti Vabariigi Valitsus.
[<https://www.riigiteataja.ee/akt/129122010098?leiaKehtiv>] 26.12.2012.
20. **Pops, K.**
[http://www.kohus.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=4503/krimh_altern_vangla_pops.pdf] 16.01.2013.
21. Põhiväärtused. Viru Vangla. [<http://vanglad.just.sise/viru/Lehed/branding.aspx>] 16.01.2013.
22. Sotsiaal programm. Justiitsministeerium. [<http://www.vangla.ee/41425>] 20.04.2013.
23. Struktuur. Justiitsministeerium.
[<https://www.riigiteataja.ee/akt/13241385&leiaKehtiv>] 16.01.2013.
24. Töökorraldus. Justiitsministeerium.
[<http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53802/Kriminaalhoolduse+standardid+2011.pdf>] 16.01.2013.
25. Vangla ülesanded. Justiitsministeerium.
[<https://www.riigiteataja.ee/akt/13241385&leiaKehtiv>] 16.01.2013.
26. Vanglateenistuses kasutatavad sotsiaalprogrammid 2012. Justiitsministeerium.
27. Viru Vangla. Justiitsministeerium. [<http://www.vangla.ee/41385>] 16.01.2013

28. ÜKT kolm elementi. [<http://arhiiv.pohjarannik.ee/article.php?sid=273>]
16.01.2013.
29. Üldkasuliku töö määramine
[http://www.virumaateataja.ee/120105/esileht/arvamus/15021982_print.php]
10.04.2013.
30. Üldkasuliku töö olemus. Justiitsministeerium. [<http://www.just.ee/6638>]
10.04.2013
31. Üldkasuliku töö ettevalmistamise, täitmise ja järelvalve kord 2004. – Riigi
Teataja, 2004, nr 89, art 1406.

Lisa 1. Intervjuu küsimused üldkasulikku tööd sooritavatele isikutele

1. Kuidas suhtute Teile määratud ÜKT mahtu, sealhulgas määratud tundide arvu vastavusse kuriteoga, tööpäevade pikkusesse?
2. Kuidas hindate üldisest katseaja planeerimist?
3. Mida muudaksite ÜKT tundide planeerimise juures?
4. Kuivõrd võeti arvesse Teie isiklikke soove seoses ÜKT sooritamise koha valikuga?
5. Milliseid põhitegevusi pidite ÜKT puhul sooritama?
6. Kirjeldage Teile suunatud tööülessannete valikut. (kuidas võeti arvesse Teie soove ja oskusi, kes määras konkreetsed tööülesanded)
7. Kuidas jäite rahule oma ÜKT juhendajaga ja kriminaalhooldusametnikuga?
8. Kirjeldage oma ÜKT sooritamist (kuivõrd peeti kinni määratud tundide arvust ja kohalkäimisest, millistel põhjustel pidite puuduma)
9. Kuidas oli tagatud ÜKT järelvalve?
10. Millised on Teie meelest peamised ÜKT problemaatilised kohad?
11. Mida muudaksite ÜKT korralduslikus pooles ja järelvalves?

Lisa 2. Intervjuu küsimused kriminaalhooldusametnikele

1. Kuidas suhtute ÜKT korralduslikku poolde (tundide jaotusesse, kriminaalhoolduses kohalkäimise nõudesse)?
2. Milles seisnevad Teie tööülesanded ÜKT puhul?
3. Millised võimalused on ametnikul ÜKT kohaldamisel (töökoha vastavuse valik ÜKT sooritaja oskuste ja võimetega)?
4. Kuidas on tagatud ÜKT järelvalve ja kontroll?
5. Milles seisnevad peamised probleemid seoses ÜKT kohaldamise ja sooritamisega?
6. Kuivõrd täidab ÜKT oma üldiseid eesmärke?
7. Millised on ÜKT arengusuunad hetkel Eestis?
8. Mida muudaksite Teie ÜKT rakendamise puhul?

SUMMARY

IMPLEMENTATION OF COMMUNITY SERVICE AND ITS EFFECTIVENESS AMONG THE PROBATIONERS IN THE EXAMPLE OF LÄÄNE-VIRUMAA

Maris Lanno

These days the main purpose of probation is to contribute the social adaptation of probationers in order to affect them refraining from committing criminal offenses. Therefore, the two main strands of probation are to arrange supervision of probationers according to law and court and to contribute the social adaptation of probationers. The fields used in Estonian probation system are different - supervision of conduct, electronic monitoring and community service.

Community service in probation system was taken into use in 1.september 2002. One of the main goals of community service is to allow the person to bear his punishment in society. Community work is used for society's well-being and it is unpaid.

The main aim of this study was to analyze the implementation of community service and its effectiveness. The study allowed pointing out the main resistance of implementation of community service, its problems and opportunities of development.

The main research questions raised in study were:

1. How do officers and probationers feel about the assigned length of punishment?
2. What would they change in the implementation of community service?
3. What are the main problematic areas in community service?
4. How does community service fulfill its overall objectives?

The empirical research was based on a qualitative study. The data was collected through semi-structured interviews with two probation officers and ten community service workers.

The research results indicate to dissenting opinions of scheduling timetables among the officers and probationers. Probationers would like to work more hours than it is established in the timetables but according to the law, the probation officer is not allowed to let that happen. Unfortunately, there are not enough sanctions what can be used to prevent timetables incorrect fillings. The most important aspect of the community service is its monitoring and control. The problems were provoked by officers' heavy workload and the lack of time, as well as unprofessional cooperation among the organization supervisors and community service workers.

Based on the results of the study the proposals were made in order to contribute the further development of community service:

1. To designate additional commitment to participant in social program for community workers;
2. To provide the tutorial fee for community work organizations from public funds;
3. To review the maximum working hours, including the reduction of working hours, or an extension of the probationary period;
4. To provide additional sanctions for improper fulfillment of community work schedules;
5. To take into use the electronical forms for community work schedules and calculations.

The earlier proposals would help to contribute the effectiveness of community service but the system is wide and the changes should be made continuously.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputööüldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____

(*autori nimi*)

(Sünnikuupäev: _____)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

_____,

(*lõputöö pealkiri*)

Mille juhendaja on _____,

(*juhendaja nimi*)

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, **15.05.2013**